

rozum
a cit

*Metodika nastavení mezioborové
spolupráce odborníků dle potřeb v oblasti
náhradní rodinné péče v regionu*

MEZIOBOROVÁ SPOLUPRÁCE

**JAKO FUNKČNÍ NÁSTROJ
PODPORY NÁHRADNÍCH RODIN**

LUCIE PŘÍHODOVÁ PEŠKOVÁ

OBSAH

• Úvod 3
• Mezioborová spolupráce jako základ pro vytvoření funkční sítě podpory náhradních rodin v regionu 4
• Tvorba mezioborové skupiny 5
• Vstupní informace aneb analýza potřeb 6
• Základní tým mezioborové skupiny aneb kdo a proč 8
• Úskalí a jak jim předcházet aneb rizika a jejich prevence 10
• Efektivní fungování mezioborové skupiny pro náhradní rodinnou péči v regionu 12
• Mezioborová spolupráce v praxi - příklady 14
• Závěr 19
• Použité zkratky a pojmy 20
• Přílohy 21

Publikace vznikla za podpory Nadace Sirius.

ÚVOD

V současné době je kladen důraz na vzájemnou spolupráci a propojování mezi jednotlivými obory vstupujícími různou formou do podpory sociálně znevýhodněných osob. Jedná se o klíčový faktor pro zvyšování kvality podpory těmto osobám. Je to také způsob práce, na který dlouhodobě klade důraz naše organizace Rozum a Cit, z. s. při práci s náhradními rodinami. Svědčí o tom např. spolupráce s MPSV na tvorbě „Manuálu k případovým konferencím“¹, který vycházel z publikace naší organizace „Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti“² i realizace různých projektů, např. projekt „Dítě v nejlepších rukách“³ z roku 2014, zaměřený na zavádění nových postupů a metod práce do systému pěstounské péče na přechodnou dobu. Více informací o činnosti i naší organizace lze získat na www.rozumacit.org.

Další rozvoj mezioborové spolupráce v regionech byl také důvodem pro realizaci pilotního projektu s názvem „Znalost podporuje kvalitu“ financovaného Nadací Sirius. Projekt byl naší organizací realizován v období září 2017 až duben 2019 a byl zaměřen na vytvoření systému funkční a koordinované podpory dětí, které nemohou z různých důvodů vyrůstat ve své biologické rodině, i rodinám, které se rozhodly těmto dětem poskytnout lásku, domov a zázemí.

V rámci pilotního projektu vznikly mezioborové skupiny ve dvou regionech Říčanska a Vlašimska, do kterých byli zapojeni odborníci z oblasti sociálně-právní ochrany dětí (pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí i pracovníci doprovázející organizace), školství, sociálních služeb, služeb zaměřených na podporu rodiny a policie.

Tato publikace je výstupem činnosti mezioborových skupin a jedná se o stručný manuál především pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí a doprovázející organizace, který jim má pomoci nastavit mezioborovou spolupráci v regionech tak, aby byla funkční a potřebná podpora náhradním rodinám dostupná.

¹ „Manuál k případovým konferencím“, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2011)

² „Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti“, Občanské sdružení Rozum a Cit (2010)

³ „Dítě v nejlepších rukách - Zavádění nových postupů a metod práce do systému pěstounské péče na přechodnou dobu“, Rozum a Cit, z.s. (2014)

MEZIOBOROVÁ SPOLUPRÁCE

**jako základ pro vytvoření funkční sítě podpory
náhradních rodin v regionu**

Do běžného života náhradních rodin vstupují každý den lidé, kteří mohou těmto rodinám poskytnout různou formu podpory v době, kdy to rodina nejvíce potřebuje, tedy v období před samotným přijetím dítěte do rodiny, v období bezprostředně po jeho přijetí či v období adaptace dítěte i rodiny na novou situaci. Podporu rodina může potřebovat i v době nastavování nebo samotném průběhu kontaktu s biologickou rodinou nebo v době, kdy dochází k osamostatňování dítěte a jeho odchodu do dospělého života.

Pomocí mohou nejen odborníci z různých oblastí, např. učitelky z mateřských škol, pedagogové základních či středních škol, lékaři z různých oborů (pediatři, praktičtí i odborní lékaři), pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), poskytovatelé sociálních služeb i doprovázející organizace, ale i lidé z nejbližšího okolí rodiny.

Tato podpora však často není koordinovaná, jednotliví odborníci ji poskytují leckdy bez vzájemného vědomí o sobě. V případě spolupráce se často jedná o spolupráci navázanou pouze mezi částí subjektů působících v systému a také předávání tolik potřebných informací není dostatečně nastaveno. Z tohoto důvodu může docházet k situacím, kdy z důvodu nedostatku informací nejsou do podpory zapojeny všechny potřebné subjekty nebo naopak je rodině poskytnuta podpora od více subjektů, ale informace nejsou vzájemně provázány, podpora tak neodpovídá možnostem, schopnostem nebo představě dané rodiny a stává se pro rodinu spíše zatěžující než přínosnou.

Cílem této publikace je pomoci nastavit systém podpory náhradním rodinám a dětem v nich vyrůstajících tak, aby podpora vycházela co nejvíce z individuálních potřeb dané rodiny a současně využívala možnosti jak formální, tak i neformální podpory nabízené přirozeným prostředím rodiny.

FORMÁLNÍ A NEFORMÁLNÍ PODPORA

Při hledání vhodné podpory je třeba brát náhradní rodinu jako celek, který je tvořen nejen náhradními rodiči a dětmi v náhradní rodinné péči, ale často také biologickými dětmi náhradních rodičů. Do jejího života vstupují různé instituce, což vyplývá ze samotného faktu, že se jedná o náhradní rodinu (OSPOD, doprovázející organizace...), ale i lidé z více či méně blízkého okolí rodiny (širší rodina, sousedé, kolegové v práci, spolužáci...).

Neformální podpora

Co se skrývá pod pojmem neformální podpora? Každý z nás někde žije, někam chodíme do práce, máme svůj okruh přátel, děti chodí někam do školy, na kroužky, sportovní aktivity. Jsme součástí širší rodiny, do našeho života vstupují i lidé z blízkého okolí, lokality, kde rodina žije. Každý z těchto lidí může pomoci ve chvílích, kdy to nejvíce potřebujeme, mohou se stát neformální podporou při řešení situací, se kterými si my nebo naše děti nevíme rady.

Formální podpora

Formální podporou se myslí podpora ze strany odborníků. Podpora je poskytována formou služby či jako aktivita určité instituce. Za formální podporu lze považovat např. sociální pracovníky OSPOD, pracovníky doprovázející organizace, pedagogy ve školách nebo i podporu ze strany psychologů, terapeutů, poskytovatelů sociálních služeb apod.

TVORBA MEZIOBOROVÉ SKUPINY

Proč by měly být vytvářeny mezioborové týmy v regionech? Pro koho je tým vlastně určen? Jaké by měly být výstupy? Tyto a mnohé další otázky často zaznívaly v začátcích, kdy byli oslovováni různí aktéři ke spolupráci. Odpovědi jsou velmi jednoduché.

Každý region má svá specifika nejen co se týká složení náhradních rodin, počtu dětí, ale i jejich potřeb. Pro potřeby této metodiky je za region považováno území obce s rozšířenou působností.

Každý region nabízí jiné možnosti podpory – některé regiony mají vytvořenou dostatečnou síť služeb, které mohou náhradní rodiny v případě potřeby využít, v jiných regionech je třeba za potřebnými službami „dojet“ nebo nejsou pro náhradní rodiny dostupné vůbec.

Předávání informací mezi jednotlivými odborníky a znalost prostředí i potřeb náhradních rodin vede k nastavení co nejvhodnější a nejdostupnější podpory zaměřené vždy na konkrétní rodinu, případně efektivnímu rozdělení rolí v řešení situace dané rodiny. Individuální přístup k rodině má tak vliv na motivaci rodiny vzniklé situace řešit.

Dlouhodobá spolupráce odborníků vede také k nastavování systematické podpory konkrétním rodinám, nabízí možnost sdílet potřebné informace, nastavovat podporu tak, aby se vzájemně nedublovala a poskytovat doporučení

pro další práci s rodinou včetně doporučení zapojení dalších odborníků. Z dlouhodobého hlediska je možné v rámci týmu sledovat vývoj v rodině a účinnost doporučení pro práci s rodinou. Výhodou takto nastavené spolupráce je i navazování kontaktů s dalšími odborníky na základě vzájemných doporučení a tím rozšiřování jejich portfolia a zpětné vazby od těchto odborníků.

Mezioborová skupina je jedním z nástrojů podpory náhradních rodin v rámci celého systému péče o ohrožené děti. Jedná se o prostor, kde je možné konzultovat s dalšími odborníky situace vznikající v návaznosti na umístování dětí mimo jejich biologickou rodinu. Výstupem z těchto jednání jsou návody pro další práci s náhradními rodinami včetně využití formální i neformální podpory nabízené regionem nebo nejbližším okolím. Cílem činnosti mezioborových skupin tedy není nahradit stávající nástroje využívané v rámci systému péče o ohrožené děti, ale jejich doplnění.

Činnost mezioborových skupin úzce navazuje také na komunitní plánování v regionu. Výstupy z jednání mezioborových skupin mohou být podnětem pro případný rozvoj služeb v daném regionu, jelikož při těchto jednání může být zmapováno, že některé služby v regionu chybí nebo kapacita těch stávajících je nedostatečná.

V rámci mezioborové skupiny jsou projednávány situace náhradních rodin kazuistickou formou, zástupci náhradních rodin nejsou členy mezioborové skupiny. Návrhy řešení mohou být dále využity jako návod pro řešení obdobných situací vznikajících v náhradních rodinách žijících v regionu nebo přímo pro individuální práci s konkrétní náhradní rodinou. V tomto případě pak musí být navržená řešení vždy diskutována s touto konkrétní rodinou a nastavení potřebné podpory musí vycházet z individuálních možností, potřeb a postojů té dané rodiny.

Pro nastavování konkrétních řešení „šitých na míru“ konkrétní rodině je pak možné využít další nástroj – případové konference. Výstupy z mezioborové skupiny mohou být využity pro hledání vhodných účastníků případové konference, která slouží ke společnému hledání řešení náročných situací v náhradní rodině, která jsou pro rodinu možná, akceptovatelná a reálná.

VSTUPNÍ INFORMACE ANEB ANALÝZA POTŘEB

Před sestavováním mezioborového týmu v daném regionu je třeba mít k dispozici informace týkající se potřeb dětí umístěných v náhradní rodinné péči, potřeb náhradních rodin a nabídky služeb. Tyto informace jsou pro práci mezioborové skupiny důležité, týkají se rodin a dětí, které v daném regionu žijí. Stejně tak je důležité znát, jaké služby v regionu jsou a jaké jsou možnosti jejich využití v případě potřeby.

Potřeby dětí

Potřebné informace o dětech umístěných v NRP má OSPOD dítěte a doprovázející organizace pěstounů. Co bychom měli vědět o dětech umístěných v NRP?

- Jaká je věková struktura dětí umístěných v NRP?
- Jaký je důvod umístění dítěte mimo biologickou rodinu?
- Mají děti umístěné v NRP nějaké specifické potřeby související např. se zdravotním handicapem?

Potřeby rodin

Také znalost potřeb náhradních rodin je při sestavování mezioborového týmu nezbytná. Díky znalosti potřeb rodin bude zřejmé, jaké odborníky bude třeba oslovit. Co bychom měli o náhradních rodinách v regionu vědět?

- Jaká je struktura pěstounské péče v daném regionu, případně jaká jsou specifika?
- Jaké problémové situace rodiny řeší?
 - Zdravotní či výchovné problémy dětí?
 - Zdravotní problémy pěstouna nebo jeho partnera?
 - Důvod umístění dítěte do NRP (např. úmrtí biologického rodiče)?
 - Kontakt s biologickou rodinou dítěte?

Nabídka služeb v daném regionu

V neposlední řadě bychom měli mít přehled o službách v daném regionu.

- Jaká je v daném regionu síť sociálních a zdravotních služeb?
Jaká je síť předškolních a školních zařízení? Jaká je jejich dostupnost a jaká je dosavadní spolupráce mezi jednotlivými subjekty?
- Jsou v regionu dostupné všechny potřebné služby?
- Jaká je síť odborných služeb, např. odborní lékaři, psychologové, terapeutické služby...?
- Jaká je nabídka volnočasových aktivit?
- Jaká jsou práva a povinnosti jednotlivých subjektů vyplývající z legislativy (co mají dané subjekty primárně řešit, jaké jsou jejich kompetence, jaké aktivity po nich lze vymáhat)?

Sociální politika kraje a státu v oblasti náhradní rodinné péče

Do činnosti regionu také vstupuje sociální politika daného kraje, potažmo sociální politika státu. Má to vliv na metodické vedení pracovníků zajišťujících agendu sociální práce v obcích s rozšířenou působností. Stejně tak to má následně vliv na síť služeb daného regionu, kraje.

ZÁKLADNÍ TÝM MEZIOBOROVÉ SKUPINY ANEB KDO A PROČ

Iniciátorem vzniku mezioborové skupiny je zpravidla organizace doprovázející pěstounské rodiny nebo samotný orgán sociálně-právní ochrany dětí vydefinovaný zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen OSPOD). Je to dáno tím, že tyto instituce nejčastěji řeší problematické situace vznikající v náhradních rodinách, ať se jedná o situace týkající se dětí v NRP, pěstounů nebo náhradní rodiny jako celku. Tyto situace je nutné řešit komplexně, proto se tak stávají koordinátorem podpory v náhradních rodinách.

Sestavování týmu by mělo probíhat ve spolupráci doprovázející organizace a pracovníků sociálního odboru obce s rozšířenou působností, především pak sociálních pracovníků OSPOD. V případě, že je v daném regionu k dispozici, tak lze využít adresáře služeb daného regionu. V případě, že k dispozici není, je nutné potřebné informace včetně kontaktů získat např. od pracovníků sociálního odboru (v oblasti sociálních služeb), od pracovníků odboru školství (informace o školách, které v regionu jsou), případně z registru poskytovatelů sociálních služeb⁴.

Kdo by tedy měl být v základním týmu mezioborové skupiny a jaké jsou role jednotlivých aktérů?

Organizace doprovázející pěstounské rodiny – pro potřeby této metodiky je doprovázející organizací myšlena organizace, která má pověření v rámci sociálně-právní ochrany dle § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Její role v týmu je nezastupitelná. Pracovníci doprovázející organizace jsou v nejčastějším kontaktu s náhradní rodinou, mají znalost o potřebách jednotlivých členů rodiny, vědí, jaké situace rodina řeší. S rodinou jsou v pravidelném kontaktu a mohou ovlivnit nastavení potřebné podpory v rodině. V rámci mezioborové skupiny mohou být zástupci všech doprovázejících organizací působících v daném regionu.

Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) – role sociálních pracovníků OSPOD je v rámci týmu klíčová. V rámci mezioborové skupiny koordinují podporu tak, aby byla vždy v souladu se zájmy dítěte umístěného v NRP.

Zástupci školství – pedagogové, případně výchovní poradci na školách působících v daném regionu. Pedagogové jsou v nejčastějším kontaktu s dětmi

⁴ Registr poskytovatelů sociálních služeb k dispozici na goo.gl/UaEe8x

v NRP, vždyť většina dětí navštěvuje předškolní nebo školní zařízení. Přesto se často stává, že samotní pedagogové o tom, že dítě žije v náhradní rodině, neví, a proto leckdy jejich projevům chování nemusí rozumět.

Zástupci poskytovatelů sociálních služeb zaměřených na podporu rodiny (např. sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, nízkoprahová centra pro děti a mládež...).

Zástupci poskytovatelů zdravotní péče, především pak dětské lékaře.

V praxi se osvědčilo oslovení nejprve vedoucích pracovníků sociálních odborů, případně vedoucích oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Při diskusi s pracovníky sociálního odboru je následně mnohem jednodušší vydefinovat další důležité členy týmu a případně získat potřebná doporučení a kontakty. V průběhu oslovování dalších členů mezioborové skupiny doporučujeme oslovit vedoucí pracovníky jednotlivých organizací, případně vedoucí služeb působících v daném regionu, kteří mohou účast v mezioborové skupině delegovat na konkrétní osoby. Jako nejefektivnější oslovení potencionálních účastníků se ukázalo formou osobní schůzky a předání potřebných informací o účelu mezioborové skupiny a roli konkrétně osloveného člena týmu, jelikož každý člen mezioborové skupiny má svou specifickou roli při hledání podpory náhradní rodinám.

Oslovení dalších odborníků jako potencionálních členů mezioborové skupiny vychází z potřeb dětí v NRP, náhradních rodin či specifik daného regionu (např. etnická specifika). Z praxe se ukázalo, že účast dalších odborníků je přínosná při řešení konkrétní situace v konkrétní rodině, proto oslovení těchto odborníků vyplývá z aktuální potřeby mezioborové skupiny, není třeba jejich pravidelné účasti na mezioborovém týmu.

Členové mezioborových skupin, které byly sestaveny v pilotním projektu, vydefinovali další odborníky k oslovení v návaznosti na konkrétně řešená témata. Jedná se např. o odborné lékaře především z oboru pediatrie, psychiatrie, zástupce pedagogicko-psychologické poradny působící v daném regionu, odborníky se zaměřením na terapie, opatrovnické soudce, právníky, poskytovatele služeb pro osoby se zdravotním postižením (raná péče, osobní asistence...).

V rámci projektu se ukázalo, že je vhodné hned na začátku spolupráce stanovit koordinátora mezioborové skupiny, tzv. svolavatele. Z doporučení, které vzešlo z mezioborových skupin v jednotlivých regionech, vyplynulo, že ideálním koordinátorem mezioborové skupiny je zástupce doprovázející organizace nebo OSPODu.

ÚSKALÍ A JAK JIM PŘEDCHÁZET ANEB RIZIKA A JEJICH PREVENCE

Při sestavování mezioborových týmů v regionech jsme se setkali s různými úskalími, která v některých případech vedla i k tomu, že v daném regionu mezioborový tým nevznikl. Toto nás vedlo k vydefinování rizik, která byla s tvorbou mezioborových týmů spojena, včetně nastavení preventivních opatření zamezujícím jejich vzniku.

Špatná koordinace mezioborové skupiny

Činnost mezioborové skupiny není koordinovaná, není vydefinovaný způsob komunikace mezi jednotlivými členy týmu.

Prevence vzniku rizika

Hned v úvodu činnosti mezioborové skupiny je vydefinován koordinátor, který svolává setkání mezioborové skupiny. Současně je vydefinován způsob komunikace v rámci skupiny a předávání výstupů z jednotlivých setkání všem členům týmu (např. formou zápisu).

Postup při vzniku rizika

Provedení revize stávající koordinace mezioborového týmu a následné nastavení nového způsobu koordinace činnosti mezioborového týmu, který bude členům týmu lépe vyhovovat. Průběžně přehodnocovat potřebnost účasti jednotlivých odborníků ve skupině dle vývoje řešených problémů v náhradních rodinách.

Neochota oslovených odborníků zapojit se do mezioborové skupiny

Jedná se především o zapojení pracovníků OSPOD, kteří jsou klíčovými aktéry při nastavování mezioborové spolupráce, ale i dalších odborníků, kteří byli vydefinováni jako důležití členové základního týmu mezioborové skupiny.

Prevence vzniku rizika

Vysvětlení přínosu mezioborové spolupráce pro práci daného odborníka, především pak zapojení dalších subjektů do práce s náhradní rodinou a propojení důležitých informací směřujících k nastavení individuální podpory dítěte v NRP či náhradní rodiny jako celku. Za neochotou zapojit se do mezioborové skupiny mohou stát různé faktory, zejména nedostatek času, ale i neochota aktivní účasti (práce navíc), nový úkol (rozšíření znalostí), odpovědnost (dodržení termínu) atd. Z tohoto důvodu je třeba mít připravené potřebné informace o tom, co bude zapojení pro daného člena skupiny přinášet, jaká bude časová náročnost, zda bude vyžadována nějaká aktivita i mimo danou skupinu, ale i jaká pozitiva účast mezioborové skupině může přinést k jejímu dalšímu rozvoji.

Postup při vzniku rizika

V případě neochoty zapojení pracovníků OSPOD nebo dalších aktérů, kteří byli vydefinováni jako součást základního týmu, je třeba hned na úvodním setkání

vydefinovat, jakým způsobem budou potřebné informace chybějícím klíčovými aktéry předávány.

Nesrozumitelnost role odborníků v týmu

Osloveným členům mezioborové skupiny není zřejmé, jaká je jejich role v týmu.

Prevence vzniku rizika

Při oslovování potencionálních členů mezioborové skupiny mít zcela jasně vydefinovanou jejich roli v týmu a tuto informaci jim při jednání o jejich zapojení předat.

Postup při vzniku rizika

Osobní schůzka s osloveným členem týmu a vydefinování si jeho role a potřebnosti v mezioborovém týmu, včetně motivace, v čem může být účast v mezioborové skupině přínosná přímo jemu – časová úspora z delegování některé podpory kompetentnímu odborníkovi, vzdělávání a rozvoj v rámci skupiny přináší lepší vyhodnocování a efektivnější postup při individuální práci, pozitivní zpětná vazba.

Nepochopení specifik náhradní rodinné péče členy týmu

Oslovení odborníci nemají zkušenosti v oblasti náhradní rodinné péče, nemají znalost o fungování systému v oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

Prevence vzniku rizika

Proškolení členů týmu se zaměřením na vhléd do systému plánování pobytu dítěte v náhradní rodinné péči a týmovou spolupráci kolem ohroženého dítěte v systému sociálně právní ochrany dětí.

Postup při vzniku rizika

Průběžně v rámci setkání mezioborové skupiny členům předávat informace související se specifiky náhradní rodinné péče.

Nepochopení specifik dětí umístěných do náhradní rodinné péče

Oslovení odborníci nemají zkušenosti se specifiky dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči.

Prevence vzniku rizika

Proškolení členů týmu, nejlépe formou zážitkového semináře, v tématech, co prožívá dítě, které přichází do náhradní rodiny, co mu běhá hlavou, co očekává, co ho může trápit. Jak podpořit dítě i rodiče?

Postup při vzniku rizika

Průběžně v rámci setkání mezioborových skupin členům předávat informace související se specifiky dětí umístěných v náhradní rodinné péči.

Demotivace členů mezioborové skupiny z důvodu časové náročnosti

Frekvence setkání mezioborových týmů je nastavena ve velmi krátkých časových intervalech, což vede k vysokým nárokům na časovou dotaci jednotlivých členů týmu a jejich postupné demotivaci aktivně se do činnosti týmu zapojovat.

Prevence vzniku rizika

Při úvodním setkání si vydefinovat optimální časovou frekvenci pravidelných setkání mezioborové skupiny. Častost setkání musí vycházet z možností jednotlivých členů.

Postup při vzniku rizika

Provedení revize stávající činnosti mezioborového týmu a následně si znovu definovat frekvenci i délku setkání v návaznosti na aktuální možnosti jednotlivých členů, případně hledání nových členů do mezioborové skupiny.

Motivace jednotlivých členů skupiny - v čem může být účast v mezioborové skupině přínosná přímo jemu – časová úspora z delegování některé podpory kompetentnímu odborníkovi, vzdělávání a rozvoj v rámci skupiny přináší lepší vyhodnocování a efektivnější postup při individuální práci, pozitivní zpětná vazba.

EFEKTIVNÍ FUNGOVÁNÍ

mezioborové skupiny pro náhradní rodinnou péči v regionu

Pro co nejefektivnější činnost mezioborových skupin je důležité seznámení členů mezioborových skupin s fungováním systému péče o ohrožené děti a specifiky, která s sebou náhradní rodinná péče přináší. Z tohoto důvodu je doporučeno proškolení členů týmu v daných oblastech. V praxi se velmi osvědčilo vzdělávání členů mezioborových skupin zážitkovou formou, kdy si měli možnost vyzkoušet, co zažívá dítě, které do náhradní rodiny přichází, s čím se potýkají náhradní rodiče, případně jaké situace v návaznosti na příchod dítěte do rodiny náhradní rodiče řeší.

Témata na jednotlivá setkání přináší samotní členové mezioborového týmu. Zpravidla vychází z aktuálně řešených situací v náhradních rodinách nebo situacích souvisejících s problémy dětí (např. problémové chování dítěte ve škole).

Dle sdělení členů týmu, kteří přímo nepracují s cílovou skupinou dětí v NRP či náhradními rodinami, se jako dobrá praxe ukázala možnost přinášet témata, která ne vždy přímo souvisí s dítětem umístěným v náhradní rodině nebo náhradní rodinou jako celkem. Bylo pro ně velmi přínosné, že v rámci skupiny měli možnost řešit témata související s problematickými situacemi dětí obecně. Jednalo se o témata, se kterými se při své praxi běžně setkávají, např. porozvodová situace

dítěte, problematické chování dítěte ve škole. V rámci skupiny měli možnost podívat se na daný problém „jinými očima“, získat podněty či doporučení od ostatních odborníků na řešení dané situace, případně konkrétní kontakty na další odborníky nejen z daného regionu.

Frekvenci setkání je nutné si vydefinovat hned na úvodním setkání mezioborového týmu. Jako ideální se členům mezioborových skupin jevílo potkávat se jednou za tři až čtyři měsíce. Za toto období je také možné sledovat vývoj situace řešených kazuistik a případně na něj opět reagovat.

Práce s výstupy z jednotlivých setkání je důležitá především pro toho, kdo danou kazuistiku přináší. Stává se „jakýmsi koordinátorem“ podpory dané rodině. V rámci diskuze nad možnostmi řešení dostává podněty, které může následně uplatnit pro další práci s dítětem nebo rodinou jako celkem. V případě potřeby může být na setkání mezioborové skupiny přizván také odborník, který není stálým členem skupiny.

Současně mohou být výstupy ze setkání mezioborových skupin také důležitým podkladem pro komunitní plánování v daném regionu. Při hledání vhodné podpory mohou vyplynout specifické potřeby na zajištění služeb v oblasti náhradní rodinné péči, které v regionu chybí. V průběhu realizovaného projektu byly v jednom regionu vydefinovány potřeby doplnění psychoterapeutických služeb, tyto informace byly následně přeneseny do pracovní skupiny v rámci plánování služeb.

Dalším výstupem dlouhodobé spolupráce mezioborových skupin je vytvoření databáze spolupracujících odborníků i organizací v daném regionu, které mohou potřebnou podporu dětem žijícím v náhradních rodinách nebo náhradním rodinám poskytnout. Jak vyplynulo z diskuzí s členy mezioborových skupin, možnost sdílení těchto informací je cenné napříč všemi obory.

„Získání informací o dalších subjektech, které mi mohou pomoci s řešením situace v rodině, i konkrétních kontaktů, pro mne bylo velmi důležité. Teď už vím, že ne všechno musím zajistit sám a vím, na koho se můžu obrátit.“
(zpětná vazba pracovníka doprovázející organizace)

Pro udržení nastavené spolupráce mezioborové skupiny je také důležité pravidelné vyhodnocování fungování mezioborové skupiny, případně nové nastavení vyplývající z potřeb regionu i jednotlivých členů skupiny. V rámci diskuze s členy mezioborových skupin bylo jako nejvhodnější nástroj vydefinováno evaluační setkání, které by probíhalo 1x ročně. Členové mezioborových skupin se shodli

na tom, že tato setkání mohou být společná pro mezioborové skupiny působící v regionech, které spolu přímo sousedí nebo jsou v rámci jednoho kraje. Přírodná jim přišla také možnost sdílení dobré praxe mezi jednotlivými mezioborovými skupinami.

MEZIOBOROVÁ SPOLUPRÁCE V PRAXI – PŘÍKLADY

NÁVRAT DÍTĚTE DO BIOLOGICKÉ RODINY

V rámci mezioborových skupin byly řešeny různé kazuistiky, které přinášeli jednotliví členové. Jeden z příběhů přinesl na mezioborovou skupinu sociální pracovník sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (dále jen SAS), který pracoval s biologickou matkou na úpravě poměrů a návratu syna do její péče.

Jedná se příběh biologické matky, která v době před porodem byla uživatelkou návykových látek a v době porodu byla bez přístřeší. Z tohoto důvodu jí byl po porodu narozený chlapec odebrán a umístěn do pěstounské péče na přechodnou dobu. Svou složitou sociální situaci začala matka řešit několik týdnů po porodu. Po konzultaci situace na OSPODu si matka začala uvědomovat dopad svého chování a jeho vliv na vrácení syna do její péče. Její syn byl velkou motivací pro změnu způsobu života, proto se obrátila na specializovanou službu zaměřenou na podporu uživatelů návykových látek a začala pracovat na své závislosti.

Po několika měsících, kdy matka úspěšně prošla léčebným programem, začala na základě doporučení sociálního pracovníka pracovat také na úpravě svých poměrů. Vyhledala sociální služby (sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi) a za její podpory začala pracovat na zajištění vhodného bydlení pro sebe i dítě. Po celou dobu se matka aktivně o svého syna zajímala, se svým synem byla i v osobním v kontaktu, který rodina pěstounky na přechodnou dobu zpočátku umožňovala. V době, kdy si matka upravila poměry a projevila zájem o svěření dítěte zpět do své péče, nastaly problémy v komunikaci s pěstounkou na přechodnou dobu i umožňováním styku matky s dítětem. Nakonec situace vyústila ve znemožňování kontaktu matky s dítětem. Pěstounka neumožnění kontaktu zdůvodňovala zdravotním stavem dítěte, nebo že je dítě po kontaktu s matkou psychicky „rozhozené“. Pro matku byla komunikace s pěstounkou velmi náročná. Za podpory sociální služby především v oblasti komunikace s dalšími institucemi však celkovou situaci zvládla a syna získala zpět do své péče.

V této situaci sociální pracovnice SAS přinesla příběh biologické matky na mezioborovou skupinu a společně v týmu se vydefinovaly role jednotlivých subjektů, které by měly společně hledat nejhodnější řešení pro dítě i matku. Za důležité považovala sociální pracovnice SAS znát role jednotlivých subjektů vstupujících do řešení situace, včetně zajištění návazné podpory při řešení sociální situace matky i dítěte.

V rámci týmu byly vydefinovány role jednotlivých subjektů vstupujících do možného řešení situace dítěte:

Role OSPOD

- ověřování situace na straně dítěte, matky i pěstounů;
- možnost svolat případovou konferenci, jejímž výstupem může být podnět na vyšetření attachmentu u dítěte;
- řešit situaci selhání PPPD a předávání informací na místně příslušný krajský úřad.

Role doprovázející organizace

- předávání informací, že se jedná o dítě v NRP (pravidelné zprávy minimálně 1x za ½ roku);
- podpora pěstouna, že musí zajistit kontakt s biologickou rodinou (vzdělávání, práce s pěstouny...);
- podpora pěstouna při zajištění kontaktu s biologickou rodinou dítěte např. formou asistovaného kontaktu;
- při nezvládnutí situace možnost další podpory pěstounů např. formou supervizí;
- v případě selhání pěstounů předávání informací OSPOD, včetně podnětu na vyřazení z evidence pěstounů.

Role sociální služby

- podpora matky – sanace rodiny (matka = klient sociální služby);
- podpora matky, aby komunikovala se všemi institucemi vstupujícími do řešení situace, především pak pracujících s dítětem;
- podpora matky – zapojení do některých služeb v komunitě (dle aktuální situace – např. podpora při vyhledávání zaměstnání...);
- mezioborová spolupráce.

Role školy (jedná-li se o dítě, které navštěvuje předškolní nebo školní zařízení)

- škola může zachytit podněty ze strany dítěte;
- poskytnutí podpory dítěti s možností odkázat na další subjekty (pracovníka doprovázející organizace, pracovníka OSPOD ...);
- škola informuje zákonného zástupce (pěstoun není zákonným zástupcem, pokud jím není stanoven soudně);
- v případě potřeby škola informuje OSPOD.

Situaci matky měla sociální pracovníce SAS možnost i nadále v rámci mezioborového týmu konzultovat a v případě potřeby jí byly doporučeny další postupy při zajištění podpory matce i dítěti (např. způsob komunikace s pěstounskou rodinou po návratu dítěte do péče matky).

V závěru projektu sociální pracovník velmi kladně hodnotil možnost konzultace daného příběhu, nasměrování na další vhodnou podporu rodině, jeho zorientování v oblasti náhradní rodinné péče včetně rolí jednotlivých subjektů, které do příběhu matky vstupovaly.

Ostatní členové mezioborové skupiny se shodli, že daná kazuistika byla přínosná také pro jejich práci s náhradní rodinou, jelikož v rámci diskuzí se řešily role jednotlivých subjektů, které mohou vstoupit jak do podpory biologické rodiny, tak i do podpory náhradní rodiny a pro případnou práci s ní (navázání pěstounů na přechodnou dobu na svěřené dítě, nastavení kontaktu s biologickou matkou dítěte, vydefinování si rolí OSPODu, pokud zde dochází ke střetu zájmů – OSPOD dítěte versus OSPOD pěstouna...).

PODPORA PĚSTOUNSKÉ RODINY V TÍŽIVÉ SOCIÁLNÍ SITUACI

Tento příběh přinesl pracovník doprovázející organizace, který v pěstounské rodině řeší dlouhodobou složitou sociální situaci.

Jedná se o pěstounku babičku, která má již tři roky v péči nezletilého vnuka ve věku devět let. Vnuk byl svěřen do péče babičky z důvodu úmrtí rodičů nezletilého chlapce při autonehodě. Vnuk dochází na první stupeň základní školy. Společně s pěstounkou v domácnosti žije její manžel, otec zemřelého syna, který má vážné zdravotní problémy. Rodina žije v malé obci, s malou občanskou vybaveností. Škola, kam chlapec dochází, je v místě bydliště rodiny. Rodina je odkázána na dopravu osobním vozidlem, aktivním řidičem v rodině je však pouze manžel pěstounky.

Rodina je také v tíživé finanční situaci, jelikož je nucena splácet dluh po zemřelém synovi. Pěstounka z důvodu péče o nemocného manžela nemůže chodit do zaměstnání, manželovi to neumožňuje dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav. Pěstounka má v posledních měsících výchovné střety s vnukem, který ji neposlouchá. Začíná se to také projevovat na zhoršeném chování chlapce ve škole. Volnočasové aktivity chlapec žádné nemá.

Manžel pěstounky má z předchozího vztahu starší dceru, která s nimi nežije ve společné domácnosti, chlapce si však bere pravidelně o prázdninách na týdenní dovolenou. S jinými příbuznými rodina není v kontaktu. Pěstounka je velmi unavená, přestává zvládat péči jak o svěřeného vnuka, tak i o svého nemocného manžela. Otevřeně hovoří o tom, že chlapec bude muset jít do dětského domova. Tyto informace zaznávají i v přítomnosti chlapce.

Doporučení:

Role doprovázející organizace

- podpora pěstounky
 - podpora v péči o manžela - využití domácí zdravotní péče (doplnění konkrétního poskytovatele působícího v regionu včetně kontaktní osoby);
 - nabídnutí možnosti zajištění sociálních služeb zaměřených na podporu osob se zdravotním postižením (např. pečovatelská služba, služba osobní asistence, odlehčovací služby...);
 - nabídnutí možnosti zajištění hospitalizace manžela – stabilizace zdravotního stavu (nutná spolupráce s ošetřujícím lékařem manžela);
 - nabídnutí psychologicko-terapeutické podpory pěstounky;
 - možnost využití aktivit místní organizace, která má projekt na podporu neformálních pečovatелů, poskytuje sociální služby včetně psychoterapií (opět uvedení konkrétní organizace, je-li k dispozici, tak také kontakt na konkrétní osobu);
 - podpora pěstounky při komunikaci s institucemi;
- podpora rodiny
 - využití dávkového systému státní sociální podpory, případně hmotné nouze;
 - oslovení právní poradny PROBONO – řešení finanční situace rodiny (dluhové poradenství);
 - hledání možností volnočasových aktivit pro chlapce, využití doučování, nabídka odlehčovacích akcí (letní tábory, víkendové akce pořádané doprovázející organizací...);
 - spolupráce s OSPOD pěstouna i OSPOD dítěte - předávání potřebných informací v rámci půlročních, popř. mimořádných zpráv, místně příslušný OSPOD vtáhnout do řešení situace rodiny.

Role OSPOD

- ověřování situace na straně dítěte, spolupráce při zajištění psychologického vyšetření dítěte, příp. vyšetření attachmentu;
- svolání případové konference k řešení situace v rodině (prevence před ústavní péčí nezl. chlapce)
 - přizvat dceru manžela (možnost zapojení do péče o otce nebo pomoc s péčí o synovce...),
 - přizvat zástupce školy (ředitelku nebo výchovného poradce - možnost zaktivovat více školu a zapojit ji do řešení situace rodiny);
 - přizvat poskytovatele vhodné sociální služby (podpora pěstounky v péči o nemocného manžela) a další...
- v rámci případové konference nastavit podporu podle aktuálních možností a představ pěstounky i rodiny jako celku.

Role školy

- zachycení podnětů týkajících se dítěte ze strany školy a následné předání informací pěstounům či OSPOD;
- nastavení spolupráce s rodinou, např. možnost zapojení do hledání volnočasových aktivit pro dítě, doučování;
- v případě potřeby s rodinou řešit vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, zda dítě nemá specifické potřeby v rámci výuky...

Role zástupce zdravotnictví

- hledání možností podpory rodiny z důvodu zdravotního stavu manžela (např. domácí zdravotní péče, možnosti hospitalizace...).

Doporučení mezioborových skupin vychází ze znalostí daného regionu, znalostí možností, které může nabídnout odborník z daného oboru (sociální pracovník, pedagog, zdravotník, doprovázející pracovník pěstounské rodiny...) a obecných informací o řešené situaci v rodině. Pro co nejefektivnější aplikaci daných doporučení a hledání podpory konkrétní rodině je nutné vždy vycházet z individuálních možností, potřeb a postojů té dané rodiny.

ZÁVĚR

V rámci pilotního projektu vznikly mezioborové skupiny v regionu Říčanska a Vlašimska, do kterých se zapojilo celkem 21 odborníků.

Mezi členy mezioborových skupin v obou regionech byli zástupci sociálního odboru úřadu obce s rozšířenou působností, sociální pracovníci OSPOD, sociální pracovníci sociálních služeb zaměřených na podporu dětí i rodin jako celku (SAS, nízkoprahové centrum pro děti a mládež) zástupce vedení základní školy, výchovní poradci a pedagogové působící na základních školách, zástupce mateřského centra, zástupci státní i městské policie a pracovníci doprovázející organizace.

Mezioborová spolupráce v praxi ukázala, že sdílení zkušeností, možnost konzultací, navázání spolupráce i osobních kontaktů, získávání kontaktů na další odborníky působící v daném regionu pomáhá k provázanosti poskytovaných služeb v regionu a nabízí komplexní koordinovanou podporu náhradním rodinám.

Činnost mezioborových skupin byla také velmi pozitivně hodnocena samotnými členy:

„Pro mne byl důležitý názor výchovných poradců ze základní školy. Jejich pohled na dítě s problémy, na rodinu. Také mne obohatil pohled na dítě – plnění školních povinností.“

(zpětná vazba pracovníka OSPOD)

„Prostor pro sdílení problému, možnost konzultace s dalšími odborníky a společné hledání řešení.“

(zpětná vazba sociálního pracovníka sociální služby)

„Pro mne byla důležitá možnost sdílet situace, které přímo nesouvisí s dětmi v náhradní rodinné péči, ale se kterými se setkávám u dětí ve škole.“

(zpětná vazba pedagoga základní školy)

Na závěr bych ráda poděkoval všem členům mezioborových skupin z regionů Říčanska a Vlašimska, kteří se do činnosti skupin aktivně zapojili a přispěli tak k nastavení funkčního modelu spolupráce v daných regionech.

POUŽITÉ ZKRATKY A POJMY

Doprovázející organizace – pro potřeby této metodiky je doprovázející organizací myšlena organizace, která má pověření v rámci sociálně-právní ochrany dle § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

MŠ – mateřská škola (předškolní zařízení)

NRP – náhradní rodinná péče

Náhradní rodina – pro potřeby této metodiky je za náhradní rodinu považována rodina poskytující pěstounskou péči příbuzenskou, nepříbuzenskou, péči osobou v evidenci (tzv. pěstounskou péči na přechodnou dobu), péči zajištěnou třetí osobou nebo osvojitelská rodina

ORP – obec s rozšířenou působností

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí, pro potřeby této metodiky je orgánem sociálně-právní ochrany dětí myšlen orgán vydefinovaný v §4 odst. 1 písm. b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

Region – pro potřeby této metodiky je za region považováno správní území obce s rozšířenou působností

SAS – sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, jedná se o registrovanou sociální službu podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

SOU – střední odborné učiliště

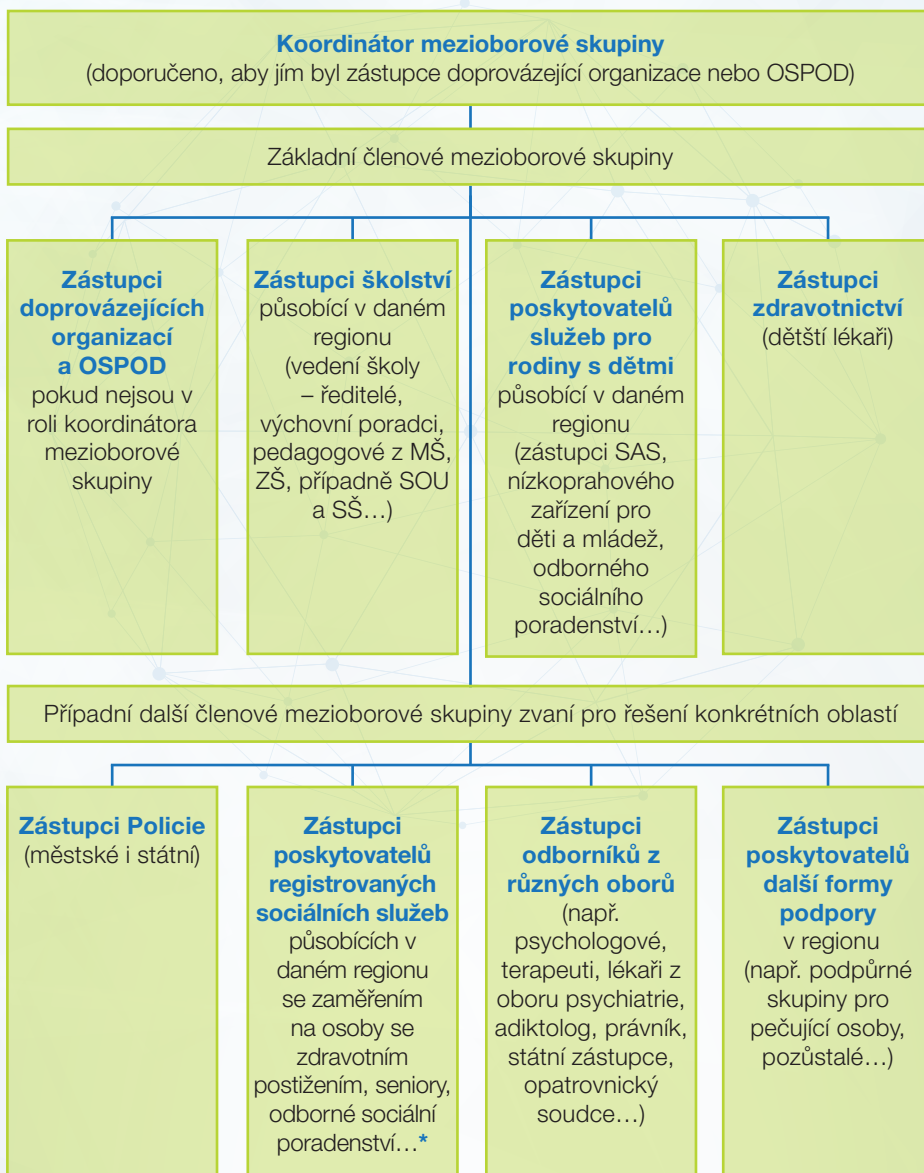
SŠ – střední škola (gymnázium, střední odborná škola...)

ZŠ – základní škola

NÁVRH STRUKTURY MEZIOBOROVÉ SKUPINY PRO NÁHRADNÍ RODINNOU PÉČI V REGIONU

* Jedná se např. o služby raná péče, osobní asistence, odlehčovací služby, pečovatelské služby... Doporučení je mít ve skupině zástupce poskytovatele vícero služeb, např. Farní charita poskytuje několik registrovaných služeb současně.

VZOR ZÁPISU Z JEDNÁNÍ MEZIOBOROVÉ SKUPINY

Zápis z jednání mezioborové skupiny regionu ...

Datum setkání

Místo konání

Účastníci

Program setkání:

Vývoj řešených kazuistik:

- Kazuistika ze dne: (datum + pracovní název např. „Biologická matka – dítě zpět do péče“)
- Aktuální stav:
- Případná další doporučení pro práci s rodinou na základě aktuálního vývoje (viz. podněty jako v nové kazuistice)

Nová kazuistika:

(doporučení pro lepší orientaci členů mezioborové skupiny zvolit vhodný „pracovní název“ vycházející z řešené problematiky)

- Popis aktuální situace rodiny/dítěte
- Co je v současné době třeba řešit
- Hledání vhodných řešení dané situace z pohledu všech zúčastněných odborníků, např.:
 - jakou podporu mohou poskytnout odborníci v jednotlivých oblastech;
 - jaká je role daného odborníka v rámci řešení dané situace v rodině (např. role doprovázející organizace – koho kontaktuje, kdo pracuje s rodinou, jaké informace předává a komu, role OSPOD, školy, policie ...);
 - je-li třeba doporučení termínů pro řešení situace (např. vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně nejpozději před zahájením školního roku);
 - návrhy na zapojení konkrétních subjektů včetně kontaktů (odkazy na konkrétní organizace, případně kontaktní osoby), mapování možností regionu (zda jsou potřebné služby v regionu dostupné nebo je třeba hledat potřebné služby mimo region/kraj...)

Zápis zpracoval

rozum
acit

MEZIOBOROVÁ SPOLUPRÁCE

**JAKO FUNKČNÍ NÁSTROJ
PODPORY NÁHRADNÍCH RODIN**

Rozum a Cit, z. s.

Na Výsluní 2271
251 01 Říčany

Tel: 323 605 782
rozumacit@rozumacit.org
www.rozumacit.org
číslo účtu: 268043028/5500

Zpracovala: Lucie Příhodová Pešková, březen 2019
Grafické zpracování: Jakub Cejpek